EESTI ADVOKATUUR
ESTONIAN BAR ASSOCIATION

Madis Timpson
Õiguskomisjoni esimees
Riigikogu
oiguskomisjon@riigikogu.ee

Teie 24.09.2026 nr 1-1/15-1007/1
Meie 22.10.2026 nr 1-8/26/102-1

Eesti Advokatuuri seisukohad KrMS, VTMS, ESS-i jt seaduste muutmise seaduse (sideandmete säilitamine ja kasutamine) eelnõu (1007 SE) kohta

Lugupeetud Madis Timpson

Täname, et olete Eesti Advokatuurile arvamuse avaldamiseks edastanud KrMS, VTMS, ESS-i jt seaduste muutmise seaduse (sideandmete säilitamine ja kasutamine) eelnõu. Vabariigi Valitsus algatas eelnõu 14.09.2026.

Eesti Advokatuur esitas eelnõu varasema versiooni kohta seisukohad 11.06.2026 kirjaga nr 1-8/26/74-1 ning täiendavad seisukohad pärast 12.06.2026 toimunud arutelu (edaspidi advokatuuri 11.06.2026 ja 12.06.2026 seisukohad ühiselt nimetatud kui varasem seisukoht) Advokatuur on analüüsinud Riigikogule esitatud eelnõu, seletuskirja ja rakendusaktide kavandeid ning esitab täiendavad seisukohad. Varasemas seisukohas esitatud tähelepanekud jäävad jõusse niivõrd, kuivõrd neid ei ole allpool nimetatud lahendatuks.

1. Üldine hinnang eelnõu kohta

Advokatuur on seisukohal, et eelnõu on võrreldes kooskõlastamisele saadetud versiooniga mõnes osas paranenud. Tunnustame, et eelnõuga kaotatakse telefoni- ja mobiiltelefoniteenuse liiklus- ja asukohaandmete üldine säilitamiskohustus. Positiivne on ka see, et eriseadustes annab päringuloa edaspidi prokuratuuri asemel eeluurimiskohtunik, et ESS § 111^2 lg 3 keelab tuvastamisandmetest suhtlusmustrite tuletamise ning et KrMS § 90^1 lg 2 võimaldab kohtumenetluses päringu teha kohtul, sh kaitsja taotlusel.

Samas on enamik varasemas seisukohas tõstatatud keskse tähtsusega küsimusi endiselt lahendamata. Lisaks tekitavad Riigikogule esitatud eelnõu ja selle rakendusaktide kavandid uusi küsimusi, mida varasemas seisukohas ei käsitletud: sihistatud säilitamise aluste kumulatiivne mõju, eri alustel säilitatavate andmete hoidmine tehniliselt ühtses süsteemis, kulude hüvitamise piiratus ning rakendusaktide vastavus volitusnormidele.

Eelnõu ei ole advokatuuri hinnangul jätkuvalt kooskõlas Euroopa Liidu õiguse ja Euroopa Kohtu praktikaga. Probleem ei seisne üksikute sätete sõnastuses, vaid eelnõu ülesehituses. Eelnõu ei lähtu küsimusest, kuidas tagada isikute põhiõigusi, vaid küsimusest, kui palju andmeid on Euroopa Kohtu praktika järgi veel võimalik koguda. Sellest tulenevalt on kogumist võimaldavate erandite piirangud sõnastatud võimalikult üldiselt ning nende kohaldamise üle

otsustab täidesaatev võim ise, ilma välise sõltumatu kontrollita.

2. Varasemas seisukohas tõstatatud ja endiselt lahendamata küsimused

2.1. Riigi julgeoleku erand (ESS § 111⁴). Advokatuur märkis varasema seisukoha punktis 2, et La Quadrature du Net otsuse (C-511/18, C-512/18 ja C-520/18) kohaselt peab üldise säilitamise otsuse tegema kohus või sõltumatu haldusorgan, milleks Vabariigi Valitsus ei kvalifitseeru, ning et lävend „ohu ennetamine" ja pikendamise võimalus võivad muuta erandi reegliks. Need küsimused on lahendamata: ESS § 111⁴ lõige 1 lubab säilitamist ohu „ennetamiseks", korraldust võib pikendada piiramatult (lg 3) ning sõltumatu kontrolli asemel kuulatakse ära Riigikogu erikomisjoni mittesiduv seisukoht (lg 2). Seletuskiri möönab, et selle alusel võib kehtestada üldise säilitamiskohustuse kogu territooriumil. Erinevalt § 111³ lõikest 4 ei nõua § 111⁴ lõige 4 korralduses andmete ulatuse ega piirkonna märkimist.

ESS § 111³ lg 8 näeb ette säilitamisega hõlmatud piirkondade kaardi avaldamise, mida advokatuur peab positiivseks. ESS § 111⁴ alusel antava korralduse avalikkust seadus ei taga. Advokatuur leiab, et korraldus ei tohi olla salajane, sest vastasel juhul puudub isikul tegelik võimalus meetme õiguspärasust kontrollida.

Välise sõltumatu kontrolli puudumist käsitletakse täiendavalt punktis 3.5.

2.2. Kiirsäilitamise eelkontroll ja tähtaeg (ESS § 111¹). Varasemas seisukohas leidis advokatuur, et säilitamiskohustuse kehtestamine prokuratuuri, PPA või julgeolekuasutuse otsusega ei vasta Euroopa Kohtu praktikas nõutud sõltumatu kontrolli standardile ning et kuuekuuline periood on ebaproportsionaalselt pikk. Mõlemad küsimused on lahendamata. ESS § 111¹ lõige 1 võimaldab kiirsäilitamist endiselt prokuratuuri määruse ning PPA või julgeolekuasutuse ettekirjutuse alusel ilma kohtuliku kontrollita, kuigi Euroopa Kohus on kohtuasjas C-140/20 (Garda Síochána) seadnud kiirsäilitamise ettekirjutuse eelduseks tõhusa kohtuliku kontrolli. ESS § 111¹ lõike 5 kohaselt säilitatakse andmeid kuus kuud, kui määruses või ettekirjutuses ei ole ette nähtud lühemat tähtaega; kuus kuud on seega vaiketähtaeg, mitte üksnes ülempiir, samas kui seletuskiri kirjeldab seda kui säilitamist „kuni kuus kuud". Seletuskiri ise toob kiirsäilitamise eeskujuna esile Euroopa Liidu e-tõendite määruse, mille kohane Euroopa säilitamiskorraldus näeb ette oluliselt lühema, 60-päevase tähtaja koos 30-päevase pikendamise võimalusega. Advokatuur märgib täiendavalt, et ESS § 111¹ lõike 1 punkt 3 lubab julgeolekuasutuse ettekirjutust ka ohu „ennetamiseks", mis kordab varasemas seisukohas kritiseeritud madalat lävendit. Samuti ei sea eelnõu tekst kiirsäilitamise eelduseks andmete tegelikku kustumisohtu, mida seletuskirja mõjude tabel meetme põhjendusena kirjeldab; ESS § 111¹ lõike 1 punkt 1 nõuab üksnes, et andmed „võivad olla vajalikud". Seetõttu võidakse meedet kasutada ka pelgalt mugavusest, kui tegelik vajadus puudub.

Varasema versiooniga võrreldes on kiirsäilitamise korrakaitseline alus kitsenenud ning Kaitsepolitseiamet ei ole enam ESS § 111¹ lg 1 p 2 adressaat. Peame seda osaliseks edasiminekuks. Politsei- ja Piirivalveamet võib aga jätkuvalt kohustada andmeid säilitama „vahetu kõrgendatud ohu" korral, mis korrakaitseseaduse § 5 järgi hõlmab ka suure väärtusega varalist hüve ohustavat korrarikkumist ja suure keskkonnakahju ohtu. Need ei ole iseenesest raske kuritegevuse ega avalikku julgeolekut ähvardava suure ohuga võrdväärsed olukorrad.

Kiirsäilitamise sõltumatu kontrolli küsimust käsitletakse täiendavalt punktis 3.5.

2.3. Ärilisel eesmärgil säilitatavate andmete mõiste ja eristatavus. Advokatuur pidas varasema seisukoha punktis 3 eelnõu kõige haavatavamaks kohaks mõistet „ärilisel eesmärgil

säilitatavad andmed“, kuna praktikas ei pruugi olla võimalik usaldusväärselt tõendada, millisel alusel konkreetseid andmeid säilitati. Riigikogule esitatud eelnõu ei ole seda mõistet määratlenud ega loonud mehhanismi andmete säilitamisaluse tõendamiseks. Vastupidi, ESS § 111^5 lõige 2 lubab sideettevõtjal säilitada eri alustel säilitatavaid andmeid tehniliselt ühtses süsteemis (vt punkt 3.2). Seletuskirja kohaselt on Riigikohus 20.03.2026 otsuses nr 1-23-1551 asunud seisukohale, et ärilise eesmärgi tõendamise koormis lasub prokuratuuril ning pelk väide ärilise eesmärgi kohta ei ole piisav, ning seletuskiri ise tõdeb, et seda kohustust on praktikas keeruline, kui mitte võimatu täita, kuna sideettevõtjad säilitavad andmeid ühtses süsteemis. Eelnõu jätab seega lahendamata just selle probleemi, mis tingis senise regulatsiooni kohaldamatuse. Sama tagajärg võib tekkida ka uue regulatsiooni puhul: kui õiguskaitseasutustele ulatuslike ja paindlike võimaluste loomisel ei tagata samal ajal normide õigusselgust, põhiõiguste tõhusat kaitset ja Euroopa Liidu õiguse nõuete järgimist, võib kahtluse alla sattuda kogu regulatsiooni põhiseaduspärasus ja kohaldatavus.

2.4. Sideandmete kasutamine väärteomenetluses ja korrakaitses. Varasemas seisukohas rõhutas advokatuur, et liiklus- ja asukohaandmete kasutamist ei saa Euroopa Kohtu praktika kohaselt põhjendada üldise ohuennetuse ega tavapärase haldusjärelevalvega. Kavandatav VTMS § 31^2 lõige 2 lubab siiski mitmel asutusel, sh Finantsinspektsioonil, Konkurentsiametil ja Keskkonnaametil, kohtu loal pärida ärilisel eesmärgil säilitatavaid andmeid, sealhulgas liiklus- ja asukohaandmeid, ning lõige 3 ei sea raske rikkumise lävendit. Kohtuloa olemasolu ei lahenda probleemi, kui materiaalõiguslik lävend on liiga madal. Eelnõu § 5 laiendab lisaks korrakaitseseaduse § 35 lõiget 1 kiirsäilitatud ja ärilisel eesmärgil säilitatavatele andmetele. Advokatuuri täiendavad põhjendused ja ettepanekud selle kohta on esitatud punktis 3.8.

2.5. Seadmetunnused, reaalajas asukoha tuvastamine ja profileerimise risk. Advokatuur märkis varasema seisukoha punktis 4, et IMSI, IMEI, SUPI, SUCI, PEI ja muud võrguidentifikaatorid võimaldavad detailset profileerimist ning et selle vältimise meetmed vajavad täiendavat põhjendamist. ESS § 111^2 lõike 1 punktid 3–5 on jäänud eelnõus sisuliselt muutmata ning kohustavad lisaks säilitama ka nende tunnuste vaheliste seoste andmeid. ESS § 111^2 lõikes 3 sätestatud keeld töödelda andmeid viisil, mis võimaldab teha järeldusi suhtlusmustrite, liikumise või käitumise kohta, on deklaratiivne ning seda ei toeta tehnilised või organisatsioonilised tagatised. Veelgi enam, keeld on suunatud valele adressaadile: profileerimise risk tekib andmete kasutamisel uurimisasutustes, samas kui sideettevõtja peab teenuse osutamiseks ja tuvastuspäringule vastamiseks neid tunnuseid paratamatult omavahel seostama. Reaalajas asukoha tuvastamise kohustus on üle viidud uude ESS §-i 112^2 sisuliselt muutmata kujul ning seletuskirja kohaselt ei too see sisulisi muudatusi kaasa; varasemas seisukohas nõutud tugevam põhjendus ja kohaldamise lävend on seega jäänud lisamata.

2.6. Säilitamistähtajad. Kõigile andmekategooriatele on jätkuvalt ette nähtud ühesugune üheaastane säilitamistähtaeg (ESS § 111^2 lg 4, § 111^3 lg 7 ja § 111^4 lg 7) ning kiirsäilitamise tähtaeg on endiselt kuus kuud (§ 111^1 lg 5). Advokatuur on pidanud kuuekuulist tähtaega ebaproportsionaalselt pikaks ning leidnud, et julgeoleku eesmärgil kehtestatav tähtaeg, mis ületab kaht kuud, vajab eraldi ja veenvat põhjendust. Tähtaegu ei ole andmekategooriate kaupa eristatud ega põhjendatud.

2.7. Julgeolekuasutuste juurdepääs säilitatud andmetele. Advokatuur tegi ettepaneku tunnistada kehtetuks ESS § 184^1 lg 1 vähemalt ärilisel eesmärgil kogutud andmete osas. Eelnõu muudab selles sättes üksnes viidet. Samuti ei muudeta julgeolekuasutuste seaduse § 27 lõikeid 1 ja 2 viisil, mis allutaks julgeolekuasutuste juurdepääsu säilitatud andmetele kohtulikule eelkontrollile. Ilma selleta on julgeolekuasutuste juurdepääs ESS § 111^4 alusel säilitatud andmetele vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

Sõltumatu eelkontrolli nõuet käsitletakse täiendavalt punktis 3.5.

2.8. Riigi julgeoleku eesmärgil säilitatud andmete kasutamine süüteomenetluses. Seletuskirja järgi ei saa riigi julgeoleku eesmärgil säilitatud andmeid süüteomenetluses kasutada. Seaduses sellist keeldu ei ole. Oleme rõhutanud vajadust välistada olukord, kus julgeoleku eesmärgil kogutud andmed jõuavad kriminaalmenetlusse teabehanke kokkuvõtte kaudu, mida KrMS § 63 lg 1^1 alusel riigi peaprokuröri loal tõendina käsitatakse. See keeld tuleb sätestada seaduses.

2.9. Jõustumissätete vastuolud. Eelnõu ja seletuskirja jõustumissätted ei ole omavahel kooskõlas. Eelnõu § 16 lg 2 järgi jõustub üldises korras § 3 p 9 (ESS § 111^4) ning lg 4 järgi jõustub § 3 p 8 (ESS § 111^3) 01.01.2028. Seletuskirjas on eelnõu § 16 kohta aga märgitud, et üldises korras jõustub ESS § 111^3, ning 01.01.2027 jõustuvana on nimetatud § 3 p 15, mitte eelnõus nimetatud p 18. Need lahknevused tuleb enne teist lugemist kõrvaldada.

2.10. Andmesubjekti teavitamine. Eelnõust puudub endiselt isikute teavitamise regulatsioon. Kuna andmete säilitamise kohustus ja selle ulatus tulenevad seadusest, on säilitamise üldine fakt isikule seaduse kaudu teatav ning iga üksikut säilitamist ei ole võimalik ega vajalik eraldi vaidlustada. Tõhusa õiguskaitse seisukohalt on seetõttu määrav teavitamine andmetele juurdepääsust ja nende kasutamisest. Isik, kes ei saa kunagi teada, et tema andmeid päriti või kasutati, ei saa meetme õiguspärasust vaidlustada ning tema õigus pöörduda kohtusse jääb teoreetiliseks (põhiõiguste harta art 47, EIÕK art 13). Euroopa Kohus on leidnud, et pädevad asutused peavad puudutatud isikuid andmetele juurdepääsust teavitama niipea, kui see ei kahjusta enam uurimist (C-203/15 ja C-698/15, Tele2 Sverige ja Watson, p 121). Kuna sideandmetega kaasnev riive on samaväärne side sisu pealtkuulamisega (C-793/19 ja C-794/19, SpaceNet, p 61), peaksid kehtima samad reeglid, mis jälitustoimingutest teavitamisel. Sideandmete pärimine ja kasutamine on oma olemuselt tõendite või teabe kogumine, mistõttu oleks õigusselge reguleerida teavitamine päringu aluseks olevas menetlusseaduses (KrMS, VTMS, JAS või muu seadus), mitte ESS-is. Teavitamise kohustus peaks olema päringu teinud asutusel ning teavitamata jätmise kontroll kohtul või sõltumatul asutusel, mitte sideettevõtjal, kellel puudub juurdepääs menetluse materjalidele (vt ka punkt 3.7). Teavitamine peaks olema põhimõtteliselt automaatne. Seda võib edasi lükata üksnes siis, kui see on konkreetse menetluse või julgeolekuhuvi kaitseks vältimatult vajalik, ning teavitamata jätmine peab alluma sõltumatule kontrollile. Praegune regulatsioon neid nõudeid ei täida. ESS § 112 lg 7 jätab päringute ja logifailide säilitamise päringu esitajale ning § 112 lg 8 annab neile juurdepääsu üksnes prokuratuurile ja Riigikogu erikomisjonile. Seletuskiri viitab sellele, et isik võib sideettevõtjalt enda andmete kohta selgitusi küsida, kuid isik ei saa küsida teabe kohta, mille olemasolust ta ei tea, ning sideettevõtjal puudub teave päringu menetluslikust taustast, mistõttu ei saa ta selliseid selgitusi sisuliselt anda.

3. Täiendavad seisukohad ja ettepanekud

3.1. Sihistatud säilitamise kumulatiivne mõju tähendab, et sisuline laussäilitamine jätkub (ESS § 111^3 lg 2).

Eelnõu kaotab formaalselt üldise säilitamiskohustuse, kuid asendab selle mitme paralleelse alusega. Lõppkasutaja tuvastamise andmeid ja IP-aadresse säilitatakse seaduse alusel kõigi kasutajate kohta (ESS § 111^2). Lisaks võib Vabariigi Valitsus korraldusega kehtestada liiklus- ja asukohaandmete säilitamise riigipiirist, kaitstavast olulise tähtsusega objektist ja elutähtsa teenuse osutaja tegevuskohast kuni kümne kilomeetri kaugusel asuvate tugijaamade levialas, „konkreetses geograafilises piirkonnas“ ning saartel (ESS § 111^3 lg 2), samuti riigi julgeoleku

eesmärgil ilma territoriaalse piiranguta (ESS § 111⁴). Seletuskiri möönab ise, et viimasel juhul säilitatakse kõigi kasutajate andmeid kogu riigi territooriumil. Euroopa Kohtu praktika kohaselt on sihistatud säilitamine lubatav üksnes siis, kui see on objektiivsete ja mittediskrimineerivate asjaolude alusel tegelikult piiratud. Seletuskiri põhjendab kümne kilomeetri ulatust kahekordse piirivööndiga ning laiendab sama ulatust „ühtlase lähenemise" huvides kõigile objektidele; saarte puhul möönab seletuskiri, et vajadus saab tuleneda üksnes ohuhinnangust. Kuna säilitamine on seotud tugijaama levialaga, mitte objekti piiridega, hõlmab see ka kaugemal asuvaid piirkondi. Eesti väiksust ja tugijaamade suuri levialasid arvestades võivad need alused koosmõjus hõlmata valdava osa Eesti territooriumist ja elanikkonnast, mistõttu säilitatavate andmete maht märkimisväärselt ei vähene ning sisuline laussäilitamine jätkub. Seadus ei sea nende säilitamisaluste kasutamisele kumulatiivset piiri.

Advokatuuri hinnangul tuleb regulatsiooni kooskõla Euroopa Liidu õigusega hinnata erandite kogumõju, mitte iga sätte eraldiseisva sõnastuse põhjal. Seletuskirja kohaselt ei anna kuritegevuse statistika praegu põhjust eeldada raske kuritegevuse kasvu, mistõttu on ESS § 111³ vajalikkus küsitav. Lisaks nähtub seletuskirjast, et ESS § 111⁴ üldises korras jõustamise eesmärk on vältida lünka julgeolekuasutuste juurdepääsul andmetele ning et sideettevõtjad saavad riigi julgeoleku eesmärgil üldise säilitamise korral „sisuliselt samamoodi jätkata nagu praegu". See viitab sellele, et üldise säilitamise jätkumisega on arvestatud juba regulatsiooni jõustumisest alates. Euroopa Kohus on rõhutanud, et säilitamist võimaldavate kriteeriumide kindlaksmääramine on liikmesriikide ülesanne, kuid seejuures ei tohi taastada liiklus- ja asukohaandmete üldist ja vahet tegemata säilitamist (C-140/20, Commissioner of An Garda Síochána, p 83).

3.2. Privaatsusriive ei vähene

Euroopa Kohus on kohtuasjas C-470/21 ja Riigikohus 27.04.2026 otsuses nr 1-24-4898 lubanud IP-aadresside ja identiteediandmete üldist säilitamist üksnes juhul, kui säilitamiskorraldus tagab eri liiki andmete kindla eraldatuse ning on täielikult välistatud nende seostamine muude liiklus- ja asukohaandmetega. ESS § 111⁵ lõike 3 punkt 2 kordab seda nõuet, kuid sama paragrahvi lõige 2 lubab sideettevõtjal säilitada §-des 111¹–111⁴ nimetatud andmeid tehniliselt ühtses süsteemis. Sätted on omavahelises konfliktis ning lõige 2 loob just selle seostamise võimaluse, mille Euroopa Kohus on välistanud. Lisaks ei näe eelnõu ette Euroopa Kohtu nõutud avaliku sektori asutuse korrapärast järelevalvet säilitamise üle. Uued säilitamisalused muudavad seega andmetöötluse keerukamaks ja mahukamaks, kuid ei taga inimeste põhiõiguste paremat kaitset, mistõttu on küsitav regulatsiooni kooskõla Euroopa Kohtu ja Riigikohtu praktikaga.

Arvestada tuleb ka sellega, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt tekib põhiõiguste riive juba liiklus- ja asukohaandmete säilitamisega, sõltumata sellest, kas neid andmeid hiljem kasutatakse (C-793/19 ja C-794/19, SpaceNet, p-d 60–62). Andmesubjekti hilisema teavitamise vajadust käsitletakse eraldi punktis 2.10.

3.3. Halduskoormus ja kulude hüvitamine (ESS § 111⁵ lg 4–6)

Mitme paralleelse säilitamisaluse rakendamine eeldab sideettevõtjatelt erinevaid tehnilisi lahendusi, säilitamistähtaegu ja andmetöötlusprotsesse; seletuskiri tunnistab, et sideettevõtjad peavad üle vaatama andmesäilituse protsessid, säilitusreeglid, andmete eristamise loogika, juurdepääsuõigused ja väljastamise protseduurid. Selline investeering on kulukas ja keeruline, eriti olukorras, kus uue regulatsiooni õiguspärasus ei ole eeltoodud põhjustel kindel. ESS § 111⁵ lõike 4 kohaselt ei hüvitata sideettevõtjale §-des 111¹, 111² ja 111⁴ nimetatud andmete säilitamise ja töötlemisega seotud kulusid; hüvitatakse üksnes ESS § 111³ alusel tekkivad kulud (lg 5). Seletuskiri põhjendab ESS § 111³ kulude hüvitamist sellega, et vastav funktsionaalsus ei

ole sideettevõtjale teenuse osutamiseks ega äriliselt vajalik ning on seotud puhtalt riigi pandud kohustusega. Sama põhjendus on asjakohane ka kiirsäilitamise kohta, mis on eraldiseisev, avaliku võimu menetluslike vajadusi teeniv andmetöötlustoiming. Seletuskirja väide, et ESS § 111⁴ alusel üldine säilitamine ei too kaasa lisakulusid, on vastuolus sama seletuskirja tunnistusega, et andmekategooriate eristamise vajadus muudab senist süsteemi kardinaalselt. Kuna seletuskiri ei analüüsi kohustuste proportsionaalsust põhiseaduse §-s 31 sätestatud ettevõtlusvabaduse seisukohast, vaid piirdub viitega olemasolevatele andmekaitsenõuetele, vajab see osa täiendavat kaalumist ja põhjendamist ning vajadusel tuleb hüvitatavate kulude ringi laiendada.

3.4. Privaatsusriive ulatus peab olema määratud seaduses, mitte Vabariigi Valitsuse korralduse või määrusega (ESS § 111³ lg 3–5 ja § 111⁴ lg 3–5)

Eelnõu tekstist ei selgu, kelle andmeid, millises piirkonnas, milliseid andmeid ja kui kaua säilitatakse. Eelnõu kohaselt ei tulene sihistatud ega julgeoleku eesmärgil säilitamise kohustus otse seadusest, vaid Vabariigi Valitsuse korraldusest, millega määratakse säilitamise eesmärk, andmeliigid, piirkonnad ja objektid ning kogumise periood (ESS § 111³ lg 4). Korraldust võib pikendada piiramatult ühe aasta kaupa (§ 111³ lg 3, § 111⁴ lg 3) ning andmete täpsema loetelu kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Seega otsustab riive tegeliku ulatuse täitevvõim, mitte Riigikogu. Põhiseaduse, Euroopa Liidu õiguse ja Euroopa Kohtu praktika järgi peavad privaatsusriive ulatust sisustavad olulised tingimused olema kirjas seaduses endas, mitte seletuskirjas ega täitevvõimu aktides.

Seejuures on säilitamist võimaldavad eeldused sõnastatud määratlemata õigusmõistetega. ESS § 111³ lg 2 võimaldab säilitamist „põhjendatud juhtudel“ ja „konkreetses geograafilises piirkonnas“ ning ESS § 111⁴ lg 1 „riigi julgeolekut või põhiseaduslikku korda ähvardava ohu ennetamiseks“. Seadus ei nõua, et oht oleks tõeline, tõsine ning vahetu või ettearvatav, kuigi seletuskirjas on nimetatud „ettearvatavat, kõrgendatud või vahetut ohtu“.

Mõlema korralduse sisu osas on lubatud märkida „vajaduse korral muud andmed“. ESS § 111⁴ lg 4 ei nõua erinevalt § 111³ lg 4 p-st 2 korralduses isegi säilitatavate andmete ulatuse, piirkonna ega hõlmatud isikute ringi märkimist. Seletuskirja järgi tuleb korralduses määratleda säilitatavate andmete ulatus ja andmeliigid, hõlmatud isikute ring ning piirkond. Seaduse tekst neid nõudeid ei sisalda. Samuti märgib seletuskiri, et valitsus võib „erakordse vajaduse korral“ tugineda ka rahapesu ja terrorismi rahastamise riskihinnangutele või Riigi Infosüsteemi Ameti ohuhinnangutele. Seaduses selline alus puudub.

Põhiseaduse § 3 lõike 1 ja § 11 ning olulisuse põhimõtte kohaselt peab põhiõiguste seisukohalt olulised küsimused otsustama seadusandja ise ning mida intensiivsem on riive, seda täpsem peab olema seaduslik alus. Sideandmete säilitamine riivab Põhiseaduse §-s 26 sätestatud eraelu puutumatust ja §-s 43 sätestatud sõnumisaladust, mille piiramine on lubatud üksnes seaduses sätestatud juhtudel ja korras. Sama nõue tuleneb Euroopa Liidu õigusest. Euroopa Kohus on liidetud kohtuasjades C-511/18, C-512/18 ja C-520/18 (La Quadrature du Net jt) lisaks nõudnud, et riigi julgeoleku eesmärgil üldise säilitamise otsust saaks kontrollida kohus või sõltumatu haldusasutus. Ka Euroopa Kohtu menetluses olevas kohtuasjas C-661/24 avaldatud kohtujurist M. Szpunar arvamusest (p-d 104–108) nähtub, et sideandmete säilitamise tingimused peavad olema sätestatud seaduse tasemel.

Euroopa Kohus on rõhutanud, et õigusakt peab sisaldama selgeid ja täpseid reegleid meetme ulatuse ja kohaldamise kohta ning märkima, millistel asjaoludel ja tingimustel võib meetme võtta (C-793/19 ja C-794/19, SpaceNet, p-d 69–70). Seletuskirjas antud lubadused ei asenda seaduse teksti. Juhtisime sellele tähelepanu juba pärast 12.06.2026 arutelu. Esimese lugemise läbinud eelnõu ja seletuskirja vahelised lahknevused näitavad, et seda ei ole arvestatud.

Selline sõnastus ei too kaasa üksnes mitmetimõistetavust. See võimaldab kehtestada säilitamiskohustuse olukorras, mis on vastuolus Euroopa Kohtu praktika, seaduse mõtte ja seadusandja tegeliku tahtega. Kui eelduseks on „põhjendatud juht“ ja „oht“ ilma kvalifitseerivate tunnusteta, sõltub meetme ulatus sisuliselt sellest, kuidas täidesaatev võim normi tõlgendab. Kohtud on teises kontekstis märkinud, et määratlemata õigusmõistete jada abil sisustatav norm loob avara tõlgendusruumi ning süüteomenetluse alustamine sõltub siis suuresti sellest, kuidas menetleja normi tõlgendab (Tallinna Ringkonnakohtu 31.05.2024 otsus asjas nr 1-21-4033, p 222). Põhiõiguste sedavõrd intensiivse riive puhul peab piirid paika panema seadusandja ise.

Seletuskiri põhjendab korralduse kasutamist halduskoormuse vältimise ja sideettevõtjate stabiilsuse vajadusega, kuid halduslik otstarbekus ei õigusta riive oluliste elementide delegeerimist täitevvõimule. Advokatuuri hinnangul ei ole eelnõu lahendus sellisel kujul kooskõlas seadusereservatsiooni ja õigusselguse nõuetega. Riive põhiparameetrid peavad olema sätestatud seaduses; määrus võib piirduda tehniliste andmeväljade täpsustamisega. See hõlmab muu hulgas ohu kvalifitseerivaid tunnuseid, säilitatavate andmete ulatust ja andmeliike, hõlmatud isikute ringi ning piirkonda. Samuti tuleks säilitamiskorralduse pikendamisel nõuda uut ohuhinnangut ja sõltumatut kontrolli.

Samuti tuleks seletuskirjas kirjeldatud tagatised, mida eelnõu tekst ei sisalda (vt riigi julgeoleku erandit ja kiirsäilitamist käsitlevad punktid), viia seaduse teksti, kuna seaduse tõlgendamisel lähtutakse eelkõige selle tekstist.

3.5. Välise sõltumatu kontrolli puudumine

ESS § 111³ alusel kehtestab sihistatud säilitamise Vabariigi Valitsus korraldusega valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul. Riigikogu ega muu väline organ selles menetluses ei osale, kuigi seletuskirja sissejuhatus jätab mulje, et laialdasem kogumine otsustatakse Riigikogu kaasates. ESS § 111⁴ alusel teeb otsuse samuti Vabariigi Valitsus ministri ettepanekul. Minister lähtub julgeolekuasutuse ohuhinnangust ning kuulab enne ettepaneku tegemist ära Riigikogu julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni seisukoha. Kummalgi juhul ei kontrolli otsust enne selle tegemist ükski täidesaatvast võimust väljaspool olev sõltumatu organ.

Euroopa Kohus on liidetud kohtuasjades C-511/18, C-512/18 ja C-520/18 (La Quadrature du Net jt) leidnud, et riigi julgeoleku eesmärgil üldise säilitamise ettekirjutus peab alluma tõhusale kontrollile, mida teostab kohus või sõltumatu haldusasutus, kelle otsus on siduv. Seletuskiri ise viitab sellele nõudele. Vabariigi Valitsus ja minister on täidesaatva võimu organid ega kvalifitseeru sõltumatuks asutuseks.

Riigikogu erikomisjoni kaasamine seda puudust ei kõrvalda. Seaduse tekst näeb ette üksnes erikomisjoni seisukoha ärakuulamise ning see seisukoht ei ole ministrile ega valitsusele siduv. Seletuskirjas on küll märgitud, et minister „lähtub“ erikomisjoni seisukohast, kuid seadus seda ei sätesta. Erikomisjoni roll on seega nõuandev. Erikomisjon on poliitiline organ, mille liikmed ei ole kohtunikud ning mille menetlus ei paku kohtumenetlusega võrreldavaid tagatisi. Erikomisjoni hinnangu kvaliteet ei ole võrdne kohtu omaga ning on kaheldav, kas tegemist on pädeva asutusega Euroopa Kohtu praktika mõttes.

Euroopa Kohus ei pidanud otsuses H.K. vs Prokuratuur (C-746/18) sõltumatuks isegi prokuratuuri, kes juhib kohtueelset menetlust ja esindab riiklikku süüdistust, kuigi seaduse järgi teostab prokurör oma volitusi sõltumatult ja allub üksnes seadusele. Kui sõltumatuse nõuet ei täida prokuratuur, siis ei täida seda ka parlamendi erikomisjon, kelle arvamus ei ole siduv ja kes ei tee otsust ise.

Halduskohtu järelkontroll ei asenda eelkontrolli. Seletuskirja kohaselt on julgeolekuasutuse

ohuhinnang riigisaladus, mis salastatakse 50 aastaks, ning korralduse põhistamisel tuleb arvestada „teatud üldistatuse määraga“. Isik, kelle andmeid säilitatakse, ei saa seega teada korralduse tegelikke aluseid ega neid sisuliselt vaidlustada. Selline kohtulik kontroll on näiline ega ole tõhus Euroopa Kohtu nõutud tähenduses.

Sama puudus puudutab andmete kiirsäilitamist ESS § 111^1 alusel, mille otsustab prokuratuur määrusega, Politsei- ja Piirivalveamet ettekirjutusega või julgeolekuasutus ettekirjutusega. Oleme varem selgitanud, et kiirsäilitamise otsus peab kuuluma kohtule või sõltumatule asutusele või tuleb edasilükkamatul juhul allutada see hiljemalt 24 tunni jooksul sõltumatule kontrollile. Eelnõus ei ole seda arvestatud.

Lisaks täiendatakse eelnõuga politsei ja piirivalve seaduse § 7^{50} lõikega 1^1, mille kohaselt annab loa jälitustoiminguks ning ESS §-s 111^2 sätestatud andmete ja ärilisel eesmärgil säilitatavate andmete päringuks Politsei- ja Piirivalveameti peadirektor või tema volitatud ametnik. Ärilisel eesmärgil säilitatavad andmed hõlmavad ka liiklus- ja asukohaandmeid. Säte on vastuolus seletuskirjas deklareeritud põhimõttega, et päringuload annab edaspidi kohus, ning Euroopa Kohtu nõudega, et juurdepääsu üle otsustab päringut tegevast asutusest sõltumatu organ.

Advokatuur teeb ettepaneku allutada ESS §-de 111^3 ja 111^4 alusel antav korraldus ning selle pikendamine kohtu siduvale eelkontrollile. Alternatiivina võib kaaluda üksnes sõltumatut asutust, mille otsus on täidesaatvale võimule siduv. Riigikogu erikomisjoni nõuandev seisukoht ei ole selleks piisav. Kiirsäilitamise otsus tuleb allutada kohtu või sõltumatu asutuse kontrollile, edasilükkamatul juhul hiljemalt 24 tunni jooksul. Samuti teeb Advokatuur ettepaneku jätta politsei ja piirivalve seaduse § 7^{50} lg 1^1 eelnõust välja ning anda ka selles osas päringuluba kohtule.

3.6. Andmetöötluskohustused on vastuolulised ja jäetud põhjendamatult laias ulatuses sideettevõtjate täita (ESS § 111^2 lg 3, § 111^5 lg 3, § 112 lg 6 ja 7)

Problemaatiline on ESS § 111^2 lõige 3, mille kohaselt ei tohi sideettevõtja andmeid töödelda ega avaldada viisil, mis võimaldab tuvastada side osapoolte vahelisi seoseid või teha järeldusi suhtlusmustrite, liikumise või käitumise kohta. Lisaks peab sideettevõtja ESS § 111^5 lõike 3 kohaselt tagama andmekategooriate kindla eraldatuse (kuigi sama paragrahvi lõige 2 lubab andmeid säilitada tehniliselt ühtses süsteemis), ning ESS § 112 lõike 6 kohaselt vastama kiireloomulisele päringule kaheksa tunni jooksul, kuigi kiireloomulisuse kriteeriume eelnõu ei määra. ESS § 112 lõike 7 kohaselt vastutab päringu õiguspärasuse eest küll päringu esitaja, kuid nimetatud sätete koosmõjus peab sideettevõtja iga päringu puhul ise hindama, kas andmeid tohib avaldada, ning kannab selle eest vastutava töötleja vastutust.

Päringu põhjendatust, õiguspärasust ja proportsionaalsust peab eelkõige hindama päringu tegemist kontrolliv kohus. Sideettevõtja ei saa ega tohigi astuda uurimisasutuse ega kohtu rolli, sest tal puudub juurdepääs menetluse materjalidele ja pädevus menetluslikeks hinnanguteks; päringu täitmisel peab sideettevõtja saama lähtuda kohtu antud loast. Seepärast peaks seadus nägema kõikide päringute, sh JAS alusel tehtavate päringute puhul ette eelneva kohtuliku kontrolli.

Seletuskiri tugineb La Quadrature du Net lahenditele, kuid on neid üksnes osaliselt arvesse võtnud. Eelnõusse on jõudnud sideettevõtjale suunatud eraldatuse ja seostamatuse kohustused (ESS § 111^2 lg 3, § 111^5 lg 3 p 2), kuid välja on jäetud Euroopa Kohtu oluliselt ulatuslikumad selgitused andmete kasutamise ja seostamise piirangute kohta juurdepääsu etapis, st uurimisasutustele. Eraldatuse nõude eesmärk on vältida, et uurimisasutused kasutaksid andmeid näiteks teistes menetlustes või koostaksid nende põhjal profiile menetlusega seotud isikute kohta, kui see ei ole asjakohane. See risk tekib uurimisasutuste poolt andmete pärimisel ja kasutamisel ning selle maandamine on uurimisasutuste ja neid kontrolliva kohtu ülesanne.

Praeguses sõnastuses saab seadust tõlgendada nii, et sideettevõtjad ei saaks ka oma ärilistel eesmärkidel kogutud erinevaid andmeid omavahel seostada. Sideettevõtjale sellise kohustuse panemine on ebaloogiline juba seetõttu, et sideteenuse osutamine eeldab tehniliselt just seaduses nimetatud andmete seostamist: teenuse osutamise, arveldamise, võrgu käitamise, turvalisuse ja kliendi tuvastamise protsessid nõuavad sõltuvalt teenusest eri identifikaatorite sidumist kliendi või teenusega.

Samuti saab eelnõu tõlgendada nii, et sideettevõtjal ei ole tuvastuspäringule vastamisel lubatud luua seost kliendi nime, IMSI, MSISDN-i ja muude identifikaatorite vahel. Tõlgendades ESS § 111^2 lõiget 3 sellisel viisil, pärsiks säte toimingu, ilma milleta ei ole võimalik täita sama paragrahvi eesmärki – lõppkasutaja tuvastamist.

Advokatuur teeb ettepaneku sõnastada ESS § 111^2 lõige 3 ja § 111^5 lõike 3 punkt 2 ümber nii, et sideettevõtjal ei oleks keelatud teenuse osutamiseks ja tuvastuspäringule vastamiseks vajalik andmete seostamine. Lisaks on eelnõus vaja sätestada La Quadrature du Net lahenditest tulenevad kasutus- ja seostamispiirangud, mis kehtivad uurimisasutustele juurdepääsu ja andmete kasutamise etapis ning mille osas eelnõu on praegu puudulik.

3.7. Teabe edastamine pideva elektroonilise ühenduse kaudu

Kavandatav ESS § 112 lg 5 võimaldab teha päringuid kirjalikus lepingus sätestatud pideva elektroonilise ühenduse kaudu ning ESS § 112^2 kohustab sideettevõtjat tagama terminalseadme asukoha tuvastamise reaalajas pideva elektroonilise ühendusega. ESS § 112 lg 7 ja § 112^2 lg 3 sätestavad, et tehtud päringute õiguspärasuse tagamise kohustus on päringu esitajal. Kavandatav ESS § 102 lg 2^1 kohustab sideettevõtjat andmeid seaduses sätestatud juhtudel avaldama ilma kliendi nõusolekuta. Seadus ei nõua, et päring sisaldaks andmete kogumise eesmärki, õiguslikku alust või viidet kohtu loale. Sideettevõtjal ei ole võimalik päringu õiguspärasust kontrollida ning seadus seda temalt ka ei nõua. Riigikohus on asjas nr 3-21-1530 (p 68) selgitanud, et maksuhalduri päring peab sisaldama selgeid andmeid andmete kogumise eesmärgi kohta, mis on vajalik ka selleks, et isik saaks hiljem enda õigusi kaitsta ja kontrollida töötlemistoimingute seaduslikkust. Riigikohus märkis, et väljavõtte edastamisel töötleb krediidiasutus isikuandmeid nende algsest töötlemise eesmärgist erinevalt ning eesmärgi muutuse korral on töötlemine lubatud vaid rangete eelduste täitmisel (IKÜM art 6 lg 4 ja art 5). Samuti tuleb arvestada, et andmesubjekti teadmata tema andmete väljanõudmine ja edastamine raskendab isiku õiguskaitsevõimalusi.

Need põhimõtted kinnitavad, et päringu eesmärgi, õigusliku aluse ja proportsionaalsuse hindamine kuulub päringu esitanud asutusele ja seda kontrollivale kohtule. Eraõiguslikul isikul ei ole võimalik ega ka põhjendatud kontrollida riigiasutuse menetlustoimingute õiguspärasust ega sekkuda seeläbi menetlusse, sest tal puudub juurdepääs menetluse materjalidele ning julgeolekuasutuste päringute puhul võib päringu taust olla kaitstud riigisaladusena. Päringuandmete täiendav logimine sideettevõtja juures ei suurendaks seetõttu kontrolli tõhusust, kuid looks uue isikuandmete kogumi, mida võidakse säilitada kauem kui andmeid endid, mis ei ole kooskõlas andmete minimeerimise põhimõttega (IKÜM art 5 lg 1 p c). Oluline on, et päringud ja logifailid säilitatakse päringu esitaja juures (ESS § 112 lg 7) ning nende üle teostatakse sõltumatut järelevalvet.

Advokatuur teeb ettepaneku täiendada päringu aluseks olevaid menetlusseadusi nõudega, mis kohustab päringu esitanud ja selle tulemusena andmeid kasutanud uurimis-, jälitus- või julgeolekuasutust teavitama andmesubjekti päringust ja andmete kasutamisest. Andmesubjekti hilisema teavitamise regulatsioon päringu tegija poolt tuleb kehtestada punktis 2.10 kirjeldatud põhimõtetel; sideettevõtjale teavitamise ega päringute täiendava logimise kohustust selleks ette nägema ei pea.

3.8. Sideandmete kasutamine väärteomenetluses ja teabe andmine muudele asutustele

Eelnõukohase VTMS § 31² lg 2 järgi võivad lõikes 1 nimetatud kümme kohtuvälist menetlejat kohtu loal teha päringu ärilisel eesmärgil säilitatavate andmete kohta. ESS § 112 lg 1 p 3 kohustab sideettevõtjat neid andmeid nendele asutustele avaldama. Seletuskirjas tuuakse lubatavate juhtumite näidetena süsteemsed vargused ning loata kalapüük või püügikeelu ajal toime pandud rikkumised.

Euroopa Kohus on otsuses H.K. vs Prokuratuur (C-746/18, p 45) selgitanud, et süütegude ennetamise, uurimise, avastamise ja menetlemise eesmärgil saab juurdepääsu liiklus- ja asukohaandmetele õigustada üksnes raske kuritegevuse vastu võitlemise või avalikku julgeolekut ähvardava suure ohu ärahoidmise eesmärk. Väärtegu on oma olemuselt kuriteost kergem süütegu ning jääb sellest lävendist määratluse järgi allapoole. Väärteo „raskus ja laad" ei muuda väärtegu raskeks kuriteoks. Sideandmete kasutamine väärteomenetluses on seetõttu välistatud. Kohtu luba seda ei muuda, sest kohus ei saa lubada juurdepääsu olukorras, mida materiaalõiguslik lävend ei hõlma.

Eelnõu lähtub eeldusest, et ärilisel eesmärgil säilitatud andmetele need piirangud ei laiene. Euroopa Kohtu praktikast see ei nähtu. Põhiõiguste riive tekib juurdepääsul liiklus- ja asukohaandmetele sõltumata sellest, millisel põhjusel sideettevõtja neid säilitas. Riigikohus on küll leidnud, et ärilisel eesmärgil säilitatud andmete kasutamine süüteomenetluses ei ole põhimõtteliselt välistatud (20.03.2026 otsus asjas nr 1-23-1551), kuid sellest ei järeldu, et juurdepääsu lävend nende andmete puhul langeks.

Samast põhimõttest tuleneb, et liiklus- ja asukohaandmeid ei saa edastada asutustele, kelle ülesanne ei ole raske kuritegevuse vastu võitlemine ega riigi julgeoleku kaitse. Kavandatav ESS § 112 lg 1 kohustab ärilisel eesmärgil säilitatud liiklus- ja asukohaandmeid avaldama muu hulgas kümnele asutusele väärteomenetluses (p 3), Finantsinspektsioonile väärtpaberituru seaduse alusel (p 4), Politsei- ja Piirivalveametile korrakaitseseaduse alusel (p 7) ning Konkurentsiametile konkurentsiseaduse alusel (p 8). ESS § 112 lg 3 p 2 kohustab § 111³ alusel säilitatud andmeid avaldama jälitusasutusele ka maksukorralduse seaduse, tolliseaduse ja vangistusseaduse alusel, kuigi nende seaduste alusel tehtav jälitustegevus ei piirdu KrMS § 126² lg-s 2 nimetatud kuritegudega. Liiklus- ja asukohaandmete edastamine peab piirduma prokuratuuri juhitava kriminaalmenetlusega raskete kuritegude korral kohtu loal ning julgeolekuasutustega riigi julgeoleku kaitseks.

Seejuures sätestab KrMS § 90¹ lg 3, mida eelnõuga ei muudeta, et käesoleva paragrahvi lõikes 2 ettenähtud päringu võib teha, kui tegemist on sama seadustiku § 126² lõikes 2 nimetatud kuriteoga ning kui see on vältimatult vajalik kriminaalmenetluse eesmärgi saavutamiseks. Loetelus nimetamata kuritegude korral on sideandmete päring lubatud siis, kui see on vältimatult vajalik kriminaalmenetluse eesmärgi saavutamiseks ning seda õigustab kuriteo raskus ja laad ning kui päringuga ei riivata põhjendamatult isikuõigusi.

Eelviidatud sätte esimeses lauses tehtud viide nn jälituskataloogile on veel teatud mööndustega käsitletav raske kuriteo määratlemise viisina, kuid selle piiravat mõju vähendab oluliselt sama sätte teine lause, mis lihtsustatult väljendades ütleb, et päringu võib teha mistahes kuriteo puhul. VTMS päringu tegemise kriteeriume piisavalt ettenähtavalt ei sätesta ja põhimõtteliselt võimaldab päringut teha kõigi loetletud menetlejate pädevusse kuuluvate väärtegude korral.

Sellise regulatsiooni kehtestamisel tekib põhjendatud kahtlus selle kooskõlast Euroopa Liidu õigusega. Justiits- ja Digiministeeriumi poolt eelnõu seletuskirjas advokatuuri märkusele antud vastus – „*Eelnõu vastab EL Kohtu praktikale, sealhulgas säilitamise aluste ja tagatiste osas*" – pole advokatuuri hinnangul põhjendatud.

Advokatuur teeb ettepaneku jätta eelnõust välja VTMS § 31^2 lg 2 ning ESS § 112 lg 1 p-d 3, 4, 7 ja 8 liiklus- ja asukohaandmete osas, samuti kitsendada ESS § 112 lg 3 p 2 raskete kuritegudega.

3.9. Kaitsja õigus taotleda sideandmeid kohtueelses menetluses

Alates 01.11.2026 kehtima hakkava KrMS § 47 lg 4 kohaselt võib kaitsja esitada juba kohtueelsel uurimisel eeluurimiskohtunikule taotluse teabevaldaja kohustamiseks väljastama andmeid ja dokumente, kui teabevaldaja keeldub alusetult neid kaitsjale kaitseülesande täitmiseks väljastamast. Selle sätte järgi saaks kaitsja juba kohtueelses menetluses pöörduda kohtu poole ka taotlusega sideandmete saamiseks.

Eelnõuga plaanitakse muuta KrMS § 90^1 lg-t 2, mille kohaselt saaks kohus teha kohtumenetluses päringu sideandmete kohta kohtumenetluse poole taotlusel, aga seda õigust ei teki kohtueelses menetluses KrMS § 90^1 lg-te 5 ja 6 alusel. Pärast kavandatavaid muudatusi saab päringuid sideandmete kohta kohtueelsel uurimisel teha ainult prokuratuuri taotlusel tehtud kohtumääruse alusel.

KrMS § 47 lg-st 4 tulenevalt tuleks muuta ka KrMS § 90^1 lg-t 6 selliselt, et eeluurimiskohtunik saaks teha päringu sideandmete kohta ka kaitsja taotluse alusel.

4. Kokkuvõte

Advokatuur toetab jätkuvalt eelnõu eesmärki viia sideandmete säilitamine ja kasutamine kooskõlla Euroopa Kohtu ja Riigikohtu praktikaga. Eeltoodust lähtuvalt teeb advokatuur ettepaneku eelnõud oluliselt muuta ja:

- jätta välja kiirsäilitamise alus ehk andmete säilitamine konkreetse menetluse tarbeks (eelnõu § 3 punktiga 6 muudetav ESS § 111^1); kui kiirsäilitamise alus siiski säilitatakse, allutada kiirsäilitamise otsus kohtu või sõltumatu asutuse kontrollile, edasilükkamatul juhul hiljemalt 24 tunni jooksul, sätestada eelduseks andmete tegelik kustumisoht ning lühendada säilitamistähtaega;
- jätta välja kuritegevusvastase võitluse eesmärgil kehtestatav täiendav säilitamiskohustus (eelnõu § 3 p 8, ESS § 111^3) ning sellega seotud rakendusakti kavand 1 ja viited eriseadustes;
- sõnastada ümber sideettevõtjatele pandud sideandmete töötlemise kohustused (eelkõige ESS § 111^2 lõige 3 ja eelnõu § 3 punktiga 10 lisatava ESS § 111^5 lõike 3 punkt 2) ning sätestada riigi julgeoleku eesmärgil säilitamise (ESS § 111^4) ulatus, ohu kõrge lävend, pikendamise piirid ja sõltumatu eelkontroll seaduses endas;
- sätestada La Quadrature du Net lahenditest tulenevad andmete kasutus- ja seostamispiirangud, mis kehtivad uurimis-, jälitus- ja julgeolekuasutustele juurdepääsu ja andmete kasutamise etapis (vt punkt 3.6);
- vähendada kohustuslikult säilitatavate sideandmete hulka ning kehtestada selge, proportsionaalne ja tehniliselt teostatav regulatsioon, mida oleks võimalik rakendada 2027. aastal, sealhulgas näha ette õigusselge viis andmete säilitamisaluse tõendamiseks ühtse süsteemi kasutamisel, näha ette päringu teinud asutuse kohustus andmesubjekti teavitada, välistada liiklus- ja asukohaandmete kasutamine väärteomenetluses, jätta PPVS § 7^{50} lõige 1^1 eelnõust välja ning anda selles nimetatud jälitustoiminguks ja sideandmete päringuks loa andmine kohtu pädevusse ning lahendada jõustumise ja ülemineku küsimused.

Advokatuuri keskne sõnum on, et eelnõu muudab sideandmete säilitamise süsteemi oluliselt keerulisemaks ja kallimaks, kuid ei lahenda peamist probleemi ja ei loo õigusselgust. Advokatuur soovib lihtsamat, õigusselgemat ja turuosalistele vähem koormavat lahendust.

Advokatuur on valmis oma seisukohti Riigikogu õiguskomisjonis täiendavalt selgitama ning osalema eelnõu edasises menetluses.

Lugupidamisega

/*allkirjastatud digitaalselt*/

Imbi Jürgen
Esimees

Gerli Võimre 697 9253
gerli.voimre@advokatuur.ee